

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 24 mars 1908, kl. 2 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående den nomadiserande lappbefolkningens vidmakthållande m. m.

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskott har till behandling förehafat en af herr *G. A. E. Kronlund m. fl.* väckt motion, n:o 163, däri hemställt, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och taga under ompröfning, hvilka åtgärder böra vidtagas för att dels vidmakthålla, värna och trygga den nomadiserande lappbefolkningens tillvaro och främja renskötselns utveckling och dels förhjälpa den öfriga lappbefolkningen ur dess betryckta ställning och bereda den lämpliga existensmöjligheter, samt för Riksdagen snarast möjligt framlägga de förslag, hvartill en dylik utredning och pröfning kunna gifva anledning».

Till stöd för behöfligheten af åtgärder i omförmälda hänseenden ha motionärerna i hufvudsak anført: *Redogörelse för motionen.*

Nybyggesanläggningarne, som medgifvits upp mot barrskogsgränsen, ja, långt inne å de egentliga renbetesområdena, hafva i hög grad försvårat renskötseln och ådragit lapparne skadeståndsanspråk från de bofastes sida. Från alla håll uppgifves, att renmossan vore i aftagande flerstädes i norra lappmarkerna. De vidtagna åtgärderna för att trygga och

värna om nomaderna hafva ej haft åsyftad verkan utan snarare påskyndat upplösningen i deras led. När 1886 års lapplag upphäfde lapparnes besittningsrätt till sina renbetesområden, gjorde den lapparne hemlösa och har verkat nedslående och deprimerande på nomadbefolkningen. Samma lag har ock, enligt hvad erfarenheten visar, varit en af de bidragande orsakerna till renskötselns vårdslösande och tillbakagång, åtminstone inom Jämtlands och Västerbottens län.

De omförmälda orsakerna hafva samverkande vållat, att den nomadiserande lappbefolkningen sammansmält i hög grad — inom Jämtland och Västerbotten till endast ungefär en tredjedel af hela lappbefolkningen inom dessa län — och den öfriga, den icke nomadiserande lappbefolkningen, är både egendomslös och hemlös samt lefver under sorgliga och fattiga förhållanden.

Särskilda åtgärder från statsmakternas sida till fromma för de nomadiserande lapparne inom hvar och ett af de tre län, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens, inom hvilka nomadlappar förekomma, föreslås af motionärerna.

Vidkommande Jämtlands län förordas lagstiftning till precisering af lapparnes rättigheter t. ex. i afseende å dem medgifven sedvanerätt, till minskning af lapparnes skadeståndsrisk, och till skydd för lapparne mot intrång af främmande lappar i betesrätten.

I fråga åter om Västerbottens län, där de bofaste inkräktat på nomadernas urgamla områden långt utöfver hvad omständigheterna kunna berättiga dem till, föreslås inköp eller expropriation af de områden, som äro oundgängligen nödvändiga för lapparne till drifvande af deras renskötsel, därvid bör ifrågakomma utaf de bofaste inom de egentliga renbeteslanden insynade myrarna och slätterängarne jämte mark för renvägar och rensamlingsställen samt plats för renarnes uppehåll under kalfnings-tid. I detta län synes ett område närmast omkring högfjällen böra afsättas för nomadernas räkning.

Inom Norrbottens län, hvars fjällmarker erbjuda lapparne godt utrymme för en väl bedrifven renskötsel, är lappfrågan företrädesvis af internationell natur. Motionärerna erinra, att den internationella eller yttre delen af frågan i förhållande till Norge är under pröfning, samt anse, att i förhållande till Finland en lindring i gränsspärrningen är ytterst önskvärd och behöflig antingen därutinnan att våra svenska lappar blifva fria från straffpåföljd, därest renarne genom händelse, som ej stått i vederbörande renägares förmåga att förekomma, råkat inkomma på finskt om-

råde eller också genom att straffpåföljden ersättes med en skadeståndsplikt, där skada bevisligen uppkommit, i hvilket fall svenska staten möjligen kunde åtaga sig att förskjuta skadeståndsbeloppet. Med afseende å den inre sidan i länets lappfråga borde uppsikt öfvas, att renantalet ej får tillväxa obegränsadt inom de olika renbetesområdena, enär renbetena eljest kunde äfventyras, och vore det tillika önskligt, att, genom öfverenskom- melse med våra grannstater, möjlighet bereddes för våra nomader att under ogynnsamma år få mot visst arrende åtnjuta betesrätt för renarne å vissa bestämda områden inom grannlanden.

Motionärerna hafva äfvenledes anmärkt, att de varmhjärtade försöken att förena nomadlif samt kultur och civilisation hafva i allmänhet slagit mindre väl ut. Tämligen enstämmigt framhålles, att de lappbarnhem och fasta lappskolor, som i detta syfte inrättats och hvari de där intagna lappbarnen fått åtnjuta alla de bofastes bekvämligheter i lefnadssätt och vanor, i allmänhet gjort lappbarnen obekväma och obenägna för återgång till nomadlivet, och att sålunda dessa institutioner långt ifrån att vara till hjälp och välsignelse för nomadbefolkningen tvärtom bidragit att decimera denna befolkning och förminska dess motståndskraft. För den icke no- madiserade lappbefolkningen utgöra däremot lappbarnhemmen och de fasta lappskolorna ovärderliga och välsignelsebringande kulturhärdar i öde- marken.

Såsom åtgärder till fromma för samtliga de nomadiserande lapparne i de tre länen framhålla motionärerna:

anställning af vandringslärare för undervisningen, upprättande af låne- och understöds-kassor åt lapparne till inköp af renar, för befordrande af renlafvens återväxt, till gäldande af skadeersättningar i ömmande fall, till premier för god renvård samt till stängsel kring de bofastas höhässjor, ändringar i nu gällande lapplag, bland annat i fråga om reglering af lap- parnes skadeersättningsskyldighet, med hänsyn till de exceptionella svårig- heter, som möta lapparne vid vården af deras renar.

Beträffande den öfriga lappbefolkningen, den icke nomadiserande lapp- befolkningen, finna motionärerna det lönlöst att söka förmå denna befolk- ning att återgå till nomadlivet, men till varaktig hjälp åt denna lapp- befolkning föreslå motionärerna den åtgärden från statsmakternas sida, att staten upplåter jord till uppodling och bebyggande inom det egentliga lappmarksområdet på de många ställen invid sjöar och vattendrag, där mark, användbar för gräsodling och boskapsskötsel, finnes. Å dessa trak- ter kunde lappen finna ett stöd för jordbruket i jakt och fiske äfvensom —

hvad en och annan lapp beträffar — i renskötsel såsom binäring. Vid jordöfverlåtelseorna borde fogas de villkoren, att jorden ej finge utan särskildt tillstånd öfverlätas åt någon nybyggare och att jordinnehafvet icke finge medföra något skadeståndsanspråk enligt gällande lapplag gentemot den nomadiserande befolkningen. Slutligen borde genom statsunderstöd beredas tillfälle för lapparnes vuxna ungdom att besöka länets landtmanna- och folkhögskolor eller måhända ännu hellre särskildt för lappungdomen inrättade praktiska fortsättningskolor.

*Andra Kam-
marens ut-
skotts yt-
rande.*

Andra Kammarens utskott har, enär förhållandena vore ganska olikartade i olika trakter, funnit det innebära afsevärda svårigheter att afgifva hvad som fördelaktigast kunde vara att göra, innan en allsidig undersökning och utredning af hithörande ämnen föreläge. Emellertid framstode det såsom statens oafvisliga skyldighet att å ena sidan sörja för att de renskötande lapparnes villkor bli så tillfredsställande som möjligt och å andra sidan borde man på bästa sätt underlätta möjligheterna för icke renägande lappar att bli bofasta jordägare, där så kunde befinnas verkligen önskvärdt och lämpligt. Andra Kammarens utskott har i afgifvet utlåtande hemställt:

»att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och taga under ompröfning, hvilka åtgärder böra vidtagas för att dels vidmakthålla, värna och trygga den nomadiserande lappbefolkningens tillvaro och främja renskötselns utveckling och dels förhjälpa den öfriga lappbefolkningen ur dess betryckta ställning och bereda den lämpliga existensmöjligheter, samt för Riksdagen snarast möjligt framlägga de förslag, hvartill en dylik utredning och pröfning kunna gifva anledning».

Vid föredragning har Andra Kammararen bifallit hvad utskottet i sitt utlåtande hemställt.

Första Kammararen har hänvisat ärendet för förberedande behandling till dess första tillfälliga utskott.

*Sammandrag
af gällande
lag.*

Kort efter det kungl. förordningen den 6 juni 1883 gifvit stadganden angående de lappar, som med sina renar flytta emellan Sverige och Norge, blefvo förhållandena mellan lapparne och de bofasta inom landet lagfästade genom två lagar af den 4 juni 1886, den ena angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige och den andra angående renmärken. Renbeteslagen bestämde om de områden, inom hvilka lapparne skulle äga att uppehålla sig med sina renar, indelade lapparne i lappbyar

samt gaf bestämmelser om lapparnes skyldigheter i förhållande till de bofasta och om dessas skyldigheter i förhållande till lapparne. Lagen om renbeten gaf ett efter förhållandenas natur lämpadt skydd för äganderätten till renar. Sedan anmärkningar emot de nämnda författningarne framkommit, blefvo de upphäfdade 1898 och den första juli samma år ersatta med en ny renbeteslag och ny lag om renmärken. Enligt nu gällande bestämmelser om renbeten äga lapparne att med sina renar uppehålla sig under hvarje tid af året inom Norrbottens och Västerbottens lappmarker ofvan odlingsgränsen samt å sådan mark nedom samma gräns, som antingen tillhör kronan eller förklarats utgöra renbetesland eller af ålder varit såsom sådant land användt, samt inom Jämtlands län å renbetesfjällen och å de till utvidgning af dessa fjäll sedermera upplåtna områden. Under vintermånaderna, angifna i författningen, äga de uppehålla sig å annan mark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt å de trakter utom nämnda lappmarker och renbetesfjällen i Jämtlands län, hvilka lapparne efter gammal sedvana besökt. De trakter, där lapparne äga uppehålla sig under hvarje tid af året, äro indelade i lappbyar, och det är regel, att sommartiden ej andra lappar få uppehålla sig med sina renar inom en by än de, hvilka tillhöra lappbyn. Lapparne äro skyldiga att vårda sina renar, och om dessa orsakat skada på åker, äng eller viss utängsslätter, i fall som angifvas i lagen, är den renägande lappen skyldig gälda skadestånd. För de bofasta åter gälla förbud att fälla eller miss-handla lapparnes renar. Den gällande renmärkeslagen förpliktar hvarje renägare att hafva sina renar märkta med ett af häradsrätten fastställt märke och en särskildt i anledning af renmärkeslagen utfärdad författning, kungl. kungörelsen om renmärkesförtecknings föraude m. m. den 22 dec. 1899, har gifvit föreskrifter om renmärkenas registrering.

Kort efter 1898 eller närmare bestämdt år 1900 började de nomadiserande lapparne i Västerbottens län göra framställningar om förbättring i sina existensvillkor och i sammanhang därmed gjorde de anmärkningar mot renbeteslagen, särskildt i fråga om deras skadeståndsskyldighet till de bofaste. Öfver framställningarne hafva yttranden afgifvits af flere myndigheter, bland dem Konungens befallningshafvande i länet. Konungens befallningshafvande har, såvidt Västerbottens län angår, i yttrande af den 21 maj 1906 funnit en utvidgning af de nomadiserande lapparnes renbetesfrihet vara af nöden. Utvidgning af renbetena borde dock äga rum endast å mark ofvan odlingsgränsen; och för utredning af frågan, hvilken och huru mycket mark, som härtill kunde erfordras, borde en undersök-

*Yttranden af
Konungens
befallnings-
hafvande i
Jämtlands,
Västerbottens
och Norrbot-
tens län.*

ning å platsen i hvarje särskildt fall företagas. Vidkommande de nomadiserande lapparne har Konungens befallningshafvande i Norrbottens län i skrifvelse till Kungl. Maj:t den 30 december 1907 yttrat, att för lapparnes fortbestånd i allmänhet vore det gagneligt och förmånligast att med de medel, som kunde stå till buds, söka hjälpa och understödja just de nomadiserande. För lösningen af denna fråga vore det af största vikt, att en verklig utredning företoges beträffande det antal renar, som under vanliga förhållanden kunde födas å de trakter, där lapparne nu vistades. Därjämte borde tillkomma en vetenskaplig undersökning beträffande renmosans förhållande å fjällen och i skogarne.

Frågan om förbättring af de icke nomadiserande lapparnes ställning åter kom under offentlig behandling först år 1906 och väcktes af Konungens befallningshafvande i Jämtlands län i skrifvelse till Kungl. Maj:t. Vid sin skrifvelse till Kungl. Maj:t fogade Konungens bemälda befallningshafvande vederbörande lappfogdes protokoll vid sammanträden för denna frågas behandling med renägande lappar i Jämtlands län år 1905 samt hänvisade till dessa lappars yttrande af innehåll, att från nomadlapparnes sida hinder ej mötte för tillåtelses beviljande åt icke renskötande lappar att bosätta sig å lämpliga ställen inom renbeteslanden under vissa villkor, men för egen del yttrade Konungens befallningshafvande endast, att frågan, huruvida det sålunda ifrågakända sättet att bereda den lappska befolkningen möjlighet till existens vore det lämpligaste eller om möjligen andra utvägar därtill kunde finnas, fordrade grundlig pröfning. Denna pröfning borde, enligt Konungens befallningshafvandes mening, ske genom särskild kommité, där jämväl lappar, såväl renskötande som icke renskötande, finge medverka. Hörda öfver denna framställning, hafva Konungens befallningshafvande i Västerbottens län och Konungens befallningshafvande i Norrbottens län, enär förhållandena i de tre nordligaste länen vore olikartade, afstyrkt bifall till framställningen, i hvad den kunde afse för Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län gemensam utredning i ärendet. Konungens befallningshafvande i Västerbottens län för sin del förklarade, att enligt Konungens befallningshafvandes åsikt åt de icke nomadiserande lapparne borde beredas tillfälle att idka jordbruk och boskapsskötsel å mark ofvan odlingsgränsen i länet. Konungens befallningshafvande i Norrbottens län åter har erinrat, att erfarenheten rörande de lappar, som öfvergått från renskötsel till nybyggarelif, icke varit af uppmuntrande art i Norrbotten. Då i allmänhet den mera välbelägna jorden vore upptagen, antog Konungens befallningshafvande, att svårigheter skulle uppstå för

lappbefolkningen att öfvergå till kreatursskötsel och jordbruk, och Konungens befallningshafvande fruktade vidare, att försöken att få de icke renägande lapparne att öfvergå till de bofastes klass skulle tillfoga den nomadiserande lappbefolkningen allvarlig skada.

Slutligen må nämnas, att kammarkollegium och landtbruksstyrelsen blifvit hörda öfver Konungens befallningshafvandes i Västerbotten yttrande i lappfrågan. Ämbetsverken anse, att renskötseln bör understödjas och de icke nomadiserande lapparne beredas tillfälle till egna hems bildande. Dessa mål torde vinnas genom en omtänksamt ordnad och utförd afvittning ofvan odlingsgränsen, och hafva ämbetsverken föreslagit, bland annat, en sådan utredning, hvarom Konungens befallningshafvande hemställt.

Hvad utskottet haft tillfälle inhämta i detta ärende synes utskottet gifva vid handen, att lapparnes ställning är i flere afseenden betryckt och att svårigheterna för lapparne ej kunna lättas genom åtgärder af dem själfva, utan att statsmakterna böra träda fram för att gifva stöd åt de lappar, hvilka ännu utöfva lapparnes urgamla och för dem naturliga näring, renskötseln, och för att lindra ställningen för de lappar, hvilka af fattigdom eller annan orsak måst upphöra med renskötseln. Såsom en bidragande orsak till renskötselns tillbakagång och lapparnes trångmål har framhållits de bofastes jordbruk och boskapsskötsel, som utvecklats sig jämväl å lapparnes gamla områden. De bofastes anspråk på nödigt skydd för den näring, som skall lämna dem ett mången gång knappt dagligt bröd, är emellertid så behjärtansvärdt, att, då det gäller att ordna förhållandena till det bättre för lapparne, detta de bofastes anspråk icke bör af alltför långt drifven medkänsla för urbefolkningen sättas å sido på ett sätt, som verkar hämmande på näringen och bringar dess utöfvare i större betryck än nu.

Ehuru af hvad ofvan återgifvits framgår, att såväl Kungl. Maj:t som myndigheterna i orterna hafva sin uppmärksamhet fäst på lappfrågan, läser dock ett uttalande från Riksdagens sida om, att denna fråga bör, så snart sig göra låter, bringas till en såvidt möjligt tillfredsställande lösning, vara väl på sin plats; och då det är en utredning, i och för en dy-

lik lösning, Andra Kammaren genom sitt beslut i ärendet påkallat, hemställer utskottet,

att Första Kammaren måtte biträda Andra Kam-
marens beslut i ärendet.

Stockholm den 23 mars 1908.

På utskottets vägnar:

I. VON STAPELMOHR.

Herr A. T. Pettersson har begärt att få antecknadt, att han ej del-
deltagit i ärendets behandling inom utskottet.